

השיעור השבועי

גיליון מספר 460

הרב המקדים: הר"ר רבי יניב עזיז שליט"א
ראש מוסדות "אור יצחק"

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבית היזדים ומשודר דרך הליווי והרדיו ובקוויים רבים. מיסודו של מנר רבינו עובדיה יוסף זינ"א

ר"ת	יציאה	כניסה	ירושלים
20:28	19:39	18:49	תל אביב
20:25	19:37	18:48	חיפה
20:27	19:39	18:50	באר שבע
20:26	19:38	18:48	

ראה | כ"ו אב תשפ"ד

כתב וערך השיעור:

הרב דכיר פרץ שליט"א

כללו של הרדב"ז בברכות - ב

נטילה על דבר שטיבולו במשקה. ברכה על תוספת אורה. נרות שבת בבית מלון. שלא להדליק כמה נרות על מגש אחד. טבילת סכין של שחיטה. ציצית שלא עשאה לשמה. ברכה על ציצית בכסות לילה. שכח לספור את העומר יום אחד. לולב היבש בשעת הדחק. קריאה במגילה פסולה. תפלין בחול המועד. יחיד הקורא את המגילה. ספר תורה בלי תגין. סב"ל נגד מרן

להפצת עלונים באזור מגורין
התקשר: 053-4774733

תקציר השיעור הקודם

א. בשיעור האחרון הזכרנו את כללו המפורסם של הרדב"ז (ח"א סימן רכט, תרכו, תרכט, תרסה, בי"א רעו), והביא שכן כתב כבר הכפתור ופרח (פרק ה), שבעינינו ברכות אומרים ספק ברכות להקל, אבל כשהמחלוקת במצוה, האם היא כשרה או לא, ואגב הברכה נגזרת, לא אמרין סב"ל, וברוכי נמי מברכין. והביא ראייה ממה שמברכים על תפלין של רש"י, למרות שלרבינו תם הן פסולות, כי המחלוקת במצוה, וכיון שהלכה כרש"י, לכן מברכים על התפלין. ואמרנו שיש לדחות ראייה זו, דשאני התם שמרן (סימן לד סעיף א) כתב מפורש שמנהג העולם כרש"י, ובמקום מנהג לא אמרין סב"ל (תה"ד סי' לו). הרדב"ז הביא עוד ראייה משהחיינו במקרא מגילה ביום, ומכל מקום נראה שמרן השלחן ערוך לא סובר כמותו, כדלהלן.

טיבולו במשקה

ב. יש שמונה ראיות שהשלחן ערוך לא סובר כהרדב"ז, כי בסימן קנ"ח (סעיף ד) פסק ליטול ידיים לדבר שטיבולו במשקה בלי ברכה, אף שלדעת הרמב"ם (פ"ו

1 מדברי הרב יניב עזיז שליט"א: מרן שליט"א בילקוט יוסף על ברכות החדש (סי' קעה, עמ' תתסו) מנה תשעה תנאים לברך "הטוב והמטיב" על היין בסעודה, לא מברכים סתם על יין הטוב והמטיב, צריך ללמוד ולדעת את הפרטים. וכן מציינו בכל פעם שמברכים ברכת המזון מוסיפים ברכת "הטוב והמטיב". ובגמרא (ברכות מח: תענית ל: ירושלמי סוף תענית) מבואר שתקנוה ביבנה כנגד הרוגי ביתר, לפי ששבע שנים זיבלו עובדי כוכבים את כרמיהם מדמם של ישראל והעמידו גדר מגופותיהם (גיטין טו, ו) וביום ט"ו באב ניתנו לקבורה. ומברכים "הטוב" שלא הסריחו "והמטיב" שניתנו לקבורה. וצריך ביאור, שהרי היו נסים יותר גדולים, כמו תוכה שהיה נס הצלה לכלל ישראל, וכן פורים, ודוקא לנס שהיה בביתר קבעו להזכיר בכל ברכת המזון זכר לנס שהיה עם הרוגי ביתר. וצריך לומר שיש בנס זה מסר לדורות, שבא להורות שאפילו בשעת כעסו של הקב"ה עלינו, עושה עמנו נסים ונפלאות, והנסים שנעשו להרוגי ביתר, זהו סימן שהקב"ה לא יעזוב אותנו לעולם אף בעת שאנו חוטאים לפניו, ועל כי עיקרי הצרות הם העניות וכו' - קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף (פסחים קיח) - לכן כדי שלא נדאג שנהיה חסרי לחם, תיקנו ברכת הטוב והמטיב בברכת המזון (ערוה"ש סי' קפט סי' טו). עם ישראל נמצא בעינינו של מלחמה קשה, וצריך לזכור שבכל מצב בורא עולם נמצא איתנו, "בכל צרתם לו צר". נתחזק באמונה ונזכה לגאולה ברחמים.

דברי מרן שליט"א: חזק וברוך לרב הגאון הרב יניב עזיז שליט"א, מבורגי ישיבתנו חזון עובדיה, ומזכה הרבים. כבר במשך שנים הוא מוציא עלון שבועי "אור יצחק", ומוסיף את הנפש להעמיד את ההלכה על בוריה, מוסר שיעורים בישיבה שלו, והוא לא סתם חסיד של הרב, אלא כל סוגיא וסוגיא מברר ובודק, ומיישב קושיות על מרן. מרן זינ"א זכה שמריה סייעיה, היתה לו סייעתא דשמיא מיוחדת, רואים בכל מקום ומקום תלמידי חכמים ובני תורה שהוגים בתורתו של מרן.

עוד כשהיה בישיבה חיבר ספר "אמת קנה" על אמת ושקר. זה פשוט שאסור מהתורה לשקר בבית הדין להוציא מומן או ירושה, אבל מה הדין לספר סיפור דמיוני שקפץ מקומה חמישית ויצא ללא פגע... וכן אם רוצה להרשים את הציבור ומספר סיפורי סבתא, האם זה מותר? יש בזה מחלוקת הפוסקים, ויש שלשים סוגיות בשי"ס בנושא הזה. בילקוט יוסף הלכות כיבוד אב ואם (פ"ט) הארכנו בזה מאוד. ובאמונה אמרתי על כך שיעור בישיבה, והרב יניב נהנה מאוד ועל פי זה חיבר

מהלכות ברכות ה"א) והרא"ש (פ"ח דחולין סימן י) ורוב הראשונים חייב ליטול ידיים על דבר שטיבולו במשקה, אבל כיון שלדעת התוס' (פסחים קטו) אין היום דין נטילה לדבר שטיבולו במשקה, כי אין דיני טומאה וטהרה בזמננו, ולא אוכלים חולין בטהרה, לכן מרן פסק שיתול ידיים ולא יברך. ואף שהמחלוקת במצוה האם בכלל צריך ליטול, ואגב הברכה, ולפי הרדב"ז לכאורה היה צריך לברך, משמע שמרן סובר דלא כהרדב"ז, ולדעת הב"י גם כשהויכוח בפוסקים הוא במצוה, אומרים סב"ל.

תוספת אורה

ג. ראייה שניה שמרן לא סבר כהרדב"ז, בשלחן ערוך (סימן רסג סעיף ה) כתב שאם שני בעלי בתים אוכלים במקום אחד, כגון ששכרו דירה בטבריה, והוא בחדר אחד, וחברו או בנו הנשוי בחדר אחר, כל אחד מדליק בחדרו, ואם מפחדים שלא תהיה שריפה בחדרים, תדליק האמא במטבח והכלה בסלון שעושים שם קידוש. ומרן מביא מחלוקת האם יכולים להדליק במקום אחד ולברך על

ספר שלם, והמסקנא שגם סיפורים כאלה אסור, אבל יש כל מיני נידונים, יש אנשים שאצלם הדמיון והמציאות משמשים בערבוביה... והוא דן בכל זה.

גם כן במשך שנים מוציא לאור עלון "אור יצחק", ואני יודע שהוא סובל, יש חוג מבני ברק שמצערים אותו, כבר שנים רודפים אותו, והוא מוסר נפש בשביל התורה של מרן, בשביל האמת. התורה של מרן היא תורת אמת, רואים שאנשים מקשים קושיות, והקושיא לא קושיא, ולפעמים לוקח כמה שנים עד שמיישבים, אבל בסופו של דבר יש למרן סייעתא דשמיא מיוחדת.

הגאון החתם סופר היה הולך בדרך, והיו שואלים אותו שאלות: מה הדין בזה? והוא משיב, מותר או אסור. בנו בעל הכתב סופר שאל אותו: אבא, איך אתה עונה מהר בכל חלקי השלחן ערוך, הרי הוא לא מרבני הרדיו שעונים מהר... אמר לו: תראה, בכל דור דור השלחן שותל את המשבש של הדור, ואני מרגיש את זה עלי. איפה הענה? אמר, אני רואה מציאות, למה כולם שואלים אותי ולא אותך? כל העולם פונים אלי בשאלות, ולכן אני מקבל סייעתא דשמיא, אחר שאמרתי מותר או אסור, כשאני מגיע לבית ופותח ספרים אני רואה שצדקתי (חוט המשולש דף לב ע"א). וכך מרן זצ"ל, היתה לו סייעתא דשמיא גדולה מאוד. והרב יניב תפס את זה, לא כל כמו אחרים שלא מבינים את ערכו של מרן, ובכל דבר מחפשים לומר איפכא מסתברא. יש אחד מב"ב שהיה עונה תשובות בהלכה שנראה לו כך וכך, וכשהיו אומרים לו: באמת כך כתב הרב עובדיה, מיד היה אומר הפוך. אבל לפני כן אמרת כך? לא. זו לא תורה לשם שמים, תורה לשמה היא כשמחפשים אחר האמת, לפעמים אתה צודק ולפעמים האחר צודק, תחפש אחר האמת! זה מה שהרב יניב עושה, נברך אותו שיעשה עוד כהנה וכהנה ויעמיד תלמידים הרבה.

2 למרות שהרדב"ז היה זקן בדורו, ישב בראש בית הדין, וכשהיו צריכים לחתום על שטרות ודברים נחוצים - לא היו מוציאים כל שבוע קריאת קודש... - מרן היה נותן לו לחתום ורק אחר כך היה חותם (קורא הדורות פ"ג, דף לג ע"ב). וראה בש"ת אבקות וכל סי' קנז). אפילו הכי חלק עליו כדרכה של תורה.

תוספת אורה, וכתב שנכון להיזהר בספק ברכות ולא יברך אלא אחד.² ולכאורה זו מחלוקת במצוה, אם יוצאים ידי חובה בהדלקת תוספת אורה או לא, ואגב הברכה, ומרן פסק שלא לברך, אך לרדב"ז היה צריך לפסוק לברך, ומשמע שמרן השלחן ערוך לא סבר כהרדב"ז.

סכין של שחיטה

ד. ראייה שלישית מדברי הרמ"א (ויד"ס סי' קכ"ה) לגבי סכין של שחיטה, שיש מחלוקת אם צריך טבילה, וכתב שטוב לטובלו בלא ברכה. סכין שחותכים בה אוכל כמו עוף או בשר צריכה טבילה,⁴ אבל מי אוכל עם סכין של שחיטה? דין זה שנוי במחלוקת, וזו מחלוקת במצוה אם צריך טבילה או לא, ואגב הברכה, ולפי הרדב"ז היה צריך לברך, ולכאורה משמע מדברי הרמ"א שלא כדעתו, וגם כאשר הויכוח במצוה ואגב הברכה, אמרין סב"ל. ויש לדחות שזו רק חומרא להטביל הסכין.

לשם מצות ציצית

ה. ראייה רביעית, כידוע שצריך להטיל ציציות בבגד לשמה, וכך כולם עושים, אומרים "לשם מצות ציצית" ומכניסים את הפתילות בכנף הבגד. ואם כבר קשרו את הציצית ושכחו לכוין לשמה, לרש"י (סוכה ט.) והרא"ש (הל' ציצית סי' יד) פסול אף בדיעבד, וצריך להתיר ולחזור ולקשור. אך להרמב"ם (פ"א מהל' ציצית ה"ב) בדיעבד כשר. ובשלחן ערוך (סי' י"ד ט"ב) פסק, שאם אין לו ציציות אחרות, יש לסמוך על הרמב"ם שמכשיר, אבל לא יברך עליו. והרי המחלוקת במצוה, האם כוונה לשמה מעכבת או לא, ואגב הברכה, ואם כדברי הרדב"ז למה לא יברך, על כרחך שמרן לא סבר כהרדב"ז.

כסות לילה ביום

ו. ראייה חמישית, אדם שיש לו בגד מיוחד לשינת לילה,⁵ ויש בו ארבע כנפות, האם צריך להטיל ציציות? לדעת הרא"ש (הל' ציצית סי' א) כסות לילה אפילו ביום פטורה מציצית, וכשהתורה (במדבר טו, טז) אמרה "וראיתם אותה" הכוונה לבגד של יום שרואה אותה, ובגד של יום אפילו בלילה חייב בציצית. אבל להרמב"ם (פ"ג מהל' ציצית ה"ג, ה) הכל תלוי מתי לובש את הבגד, ביום אפילו כסות לילה חייבת, ובלילה אפילו כסות יום פטורה. וכתב הרמ"א בהגה (סי' י"ח ט"א) שהלובש

² אמרתי בשיעור הקודם שמנהג האשכנזים כדברי הרמ"א (שם) שמברכים על תוספת אורה, ולכן בבתי מלון של חרדים כמו מלון 'המרכז', מניחים שלחן בחדר האוכל כל אחת באה ומברכת. האשכנזיות מדליקות, מכסות את העיניים ומברכות, והספרדיות מברכות ואחר כך מדליקות. ואמרתי שגם לאשכנזים יש ספק גדול אם אפשר לברך בכהאי גוונא, ויש בזה חשש ברכה לבטלה, כי מקור הרמ"א שמברכים על תוספת אורה הוא מתשובה אשכנזית שהובאה בבית יוסף, ושם כתוב: דכל מה שמתווסף אורה אית ביה שלום בית טפי, ושמחה יתירה להנאת אורה בכל "זויות". ומשמע שאם כל אחד מדליק בפניה אחרת ניכר האור, אבל לא שכולם מדליקים במגש אחד. גם במשנה ברורה (סי' לה) כתב: שמחה יתירה להנאת אורה "בכל זווית וזווית". משמע שבא לאפוקי שלא להדליק במגש אחד. ועל כל פנים לנו הספרדים לא מדליקים כמה במקום אחד, כשיצא לי להיות בבתי מלון, אמרתי לרב בית המלון לשים פתק גדול "הספרדיות לא תברכנה".

בחדרים שבבתי מלון לא מרשים להדליק נרות, וכבר היה מקרה שמישהו הדליק נר לשבת, ובא מלצר גוי וכיבה, והמדליק לא הספיק לחזור אחרי התפלה וליהנות מהנרות. ויש לדון אם נחשב כברכה לבטלה, ועל פי דברי הריטב"א (חולין קו.) לכאורה אין זו ברכה לבטלה. ויש לעיין בזה. על כל פנים לא יפרו הוראה זו, מחשש שמא תהיה שריפה. אצלנו בחזון עובדיה, לפני כשלושים שנה, מישהו הדליק נר שבת משעוה שנפל על מגבת, ובאמצע קבלת שבת הריחו ריח שריפה, וכל הקומה עלתה באש, והיו צריכים לקפוץ מהחלון, מול שהיה בקומה ראשונה. לכן בשיבות מקפידים שלא להדליק נרות בחדרים, כי מפחדים משריפה. אלא אם כן מתקנים מנף, ושמים צלוחית לנרות שמן, באופן שאין שום חשש שריפה. אבל אם אין אפשרות כזו מדליקים רק בחדר האוכל, ורק הראשון מברך.

ובבית מלון יכולות להדליק בחדר נרות חשמל, ולפני ההדלקה לברך. וגם על מנורת לד, למרות שזה לא אש, אבל זה מאיר. היום המציאו פנטזי יפה מאוד, והביאו לי כמה דוגמאות, של שני נרות חשמל קטנות שעובדות על בטריה, עם חוט להט, והן מיוחדות לשבת, ולפני שמכניסים את הבטריה יברכו "להדליק נר של שבת", וזהו יוצאים ידי חובה. ואם לא רוצה להדליק בחדר מנורת חשמל, כי יש שאינם יכולים להירדם עם אור, יכול להדליק את האור באמבטיה או בבית הכסא, וכמובן יברך בחוץ ויריס את הכפתור, ויפתח את הדלת שיבוא האור לתוך החדר. ואף שנראה שאין זה כבוד להדליק שם, אבל סוף סוף האור מגיע לחדר, ומטרת ההדלקה שהיא משום שלום בית מתקיימת. ואף שכיום טעם זה לכאורה בטל, כי יש לנו היום תאורת חשמל, אבל התקנה להדליק במקומה עומדת, ועוד שהדלקת הנרות היא חלק מההכנות לכבוד שבת, כמו ששמים מפה על השלחן

כסות לילה ביום או כסות יום בלילה יתעטף בה בלי ברכה, שספק ברכות להקל. ורואים שהרמ"א סובר דלא כהרדב"ז.

שכח לספור את העומר

ז. ראייה ששית, כתב מרן בהלכות ספירת העומר (סי' תפ"ט ט"ח): אם שכח לברך באחד מהימים, בין יום ראשון בין משאר ימים,⁶ סופר בשאר ימים בלא ברכה. ע"כ. ויש בדין זה מחלוקת בראשונים, לדעת בה"ג כל מ"ט יום עד חג השבועות זו מצוה אחת ארוכה, כנאמר (ויקרא כג, טו) "תמימות תהייתה", ואם יום אחד לא ספר, הפסיד את המצוה, ולא יכול להמשיך לספור. אך התוס' (מנחות סו, סד"ה זכר) הביאוהו וכתבו עליו: ותימה גדולה הוא, ולא יתכן. ולשיטתם כל יום היא מצוה בפני עצמה, ועובדה היא שמברכים בכל יום ויום.⁷ וכן דעת רוב הראשונים, וכך ההלכה, אבל מרן חשש לבה"ג ופסק שאם שכח לילה ויום יספור בלי ברכה. ואף שזו מחלוקת במצוה ואגב הברכה, מרן פסק שלא יברך, רואים שסבר דלא כהרדב"ז.

לולב היבש

ח. ראייה שביעית, בגמרא סוכה (א"א) אמרו, לולב היבש - שעובר עליו זמן רב עד שמלכין ונפרך - פסול, ורבי יהודה מכשיר, ואמר מעשה בבני כרכים שהיו מורישים לולביהם לבניהם. היתה עניית ולא היו הרבה לולבים כמו שיש היום, והיו שומרים גם לשנים הבאות, ומורשים לבנים דירה וגם לולב... אמרו לו חכמים, אין שעת הדחק ראייה. הרמב"ם (פ"ח מלולב ה"א) כתב בשעת הדחק או בשעת הסנה לולב היבש כשר. אבל הראב"ד חלק עליו וכתב שולוב היבש אף בדיעבד פסול, כסתם משנה ודלא כרבי יהודה. ובבית יוסף (סימן תרמ"ט) כתב, ולענין מעשה נראה דכל הני פסולים בשעת הדחק נטולי נטלין ברוכי לא מברכינן. וכך פסק בשלחן ערוך (סעיף ו'). ואף שהמחלוקת במצוה ואגב הברכה, מרן כתב שלא לברך, רואים שלא סבר כהרדב"ז.

מגילה בחומש

ט. ראייה שמינית, הטור (סימן תרצ"א) כתב שאם אין לו מגילה כשרה⁸ יש מתירים לקרוא בחומש. והביא הבית יוסף שכן כתבו הארחות חיים והרוקח (סי' רל), והוסף, שלענין מעשה בשעת הדחק יקרא מתוך חומש בלא ברכה. וכן פסק

ומסדרים את המטה, ועושים כל מיני דברים לכבוד שבת, גם מדליקים נרות לכבוד שבת (המב"ם פ"ל מהל' שבת ה"ה).

⁴ בעבר היו רגילים לאכול בלי סכין, כך היה בדור הקודם, אך היום אוכלים עם מזלג וסכין, או עם המקלות של הסינים...

⁵ פיג'מה צנועה, לא כמו מיעוט בחורים שלובשים מכנסיים קצרות, או חצי גופיה... וכי זה צנוע?! ודאי שצריך צניעות גם בגברים, כל אחד יראה בילקוט יוסף (ר"ס ב, מהדו"ת ש"פ עמ' צג) שגם בגברים שייך צניעות, ומקילים רק בחוף או בבריכה. בשיבה לא הייתי מסכים שילכו עם מכנסיים קצרות, ואם הייתי רואה בחורים שמסתובבים כך בפרוודור, הייתי אומר להם שיקנו פיג'מה ארוכה, עם פסים, כמו של העיראקים...

⁶ יש חכם אחד שיהיה בריא שחלק על מרן וכתב שאם שכח יום אחד לספור את העומר, ויכל להמשיך לספור עם ברכה, שהרי הבה"ג כתב יום א', ופירש שדוקא אם ביום הראשון לא ספר הפסיד את המצוה, ומה שאין כן בשאר ימים. אבל אין יכול לחלוק על הבנת התוס' ותרומות הדשן (סי' לה) בדברי בה"ג, דהיינו ששכח יום אחד, ולא דוקא יום א' - היום הראשון. וגם מרן כתב שבין אם שכח ביום הראשון ובין בשאר ימים לא יברך, וכך כתבו הפרי חדש וכל האחרונים, ואין חלק על כולם. דהיה אצלי השבוע מישוהו, ואמר שהוא מאוד נפגע ממני שדיברתי עליו בשיעור. אבל אמרתי שזו חוצפה לחלוק על מרן הבית יוסף, וסיפרתי שהראו למרן זצ"ל ספר בזמננו שחלק על מרן, ומרן אמר: כל הלילה לא ישנתי, לאיזה דור הגענו שחולקים על מרן! ואמר לקרוע דף מסויים מהספר שבו פירסם את דבריו, ושאלוהו הרי בצד השני יש דברים טובים? ואמר, 'אוי לרשע ואוי לשכחו...' אז מה אם נפגע, גם מרן הבית יוסף נפגע... אבל אני לא מתכוין לפגוע ח"ו, רק להעמיד את הדת על תילה, ולהעמיד את ההלכה על בוריה, שלא חולקים על מרן השלחן ערוך.

⁷ יש נידון לגבי אדם שצריך לעבור ניתוח באמצע ימי העומר, הרופא אומר לו שאי אפשר לחכות לאחר מכן, והוא לא יודע אם יקום או ימות, או שביום הניתוח לא יוכל לספור, ונמצא שמה שסיפור עד אותו היום לבה"ג היו ברכות לבטלה. אבל עכשיו לא ימי ספירת העומר... (ראה ליקוט יוסף סעיף ע"ג עמ' קלה).

⁸ אני קיבלתי את המגילה של מרן שהיה קורא בה במצרים לפני קרוב לשמונים שנה, וכשחילקו את החפצים של הירושה, אמרתי, אני אקח את הדברים האלו, התפלפן שאני מניח כל יום הם של מרן, וכן השופר של מרן. וגם המקל שבבא סאלי נתן לו ממתנה עם הכסף למעלה, ומרן בסוף ימיו היה נשען עליו, לקחת את

להצלת רבי גרשון בן מרים וב"ב

לעיני ר' שמעון בן רחל אוחנה. רחל בת פרוטונה כינה ומלוף. אפרים בן מרים ויפת.

בשלחן ערוך (סעיף י). זו מחלוקת לגבי המצוה, אם מעכב לקרוא מתוך מגילה כשרה או לא, ואגב הברכה, ולפי הרדב"ז היה צריך לפסוק לקרוא בחומש ולברך, ומרן פסק שלא יברך, ורק יקרא שלא תשתכח תורת קריאת המגילה. ומשמע שסובר דלא כהרדב"ז.

תפלין בחול המועד

באמת צריך להבין למה מרן השלחן ערוך חלק על הרדב"ז, והרי החשיבו וכיבדו מאוד. אלא שבגמרא מנחות (ז:) יש סוגיא שלימה אם חול המועד נחשב כיום טוב שנקרא "אות", וזוה תלוי אם מניחים תפלין בחול המועד, ונחלקו הראשונים מערכה לקראת מערכה, לדעת הרא"ש (הל' תפלין סי' טז), ספר התרומה (הל' תפלין סי' ריא), האור זרוע (ח"א סי' תקפט), הריטב"א (מו"ק סי'), מניחין תפלין בחול המועד, אך לדעת בה"ג (הל' תפלין, הובא בתוס' מו"ק סי' עירובין צו), רשב"א (בתשו' ח"א סי' תרצ), רמב"ן (במיוחסות סי' רלו), ראב"ד (תמים דעים סי' מ), לא מניחין תפלין בחול המועד. הבית יוסף (סי' לא) הביא את המחלוקת, והכריע על פי דברי הזוהר (זוהר חדש על שיר השירים ד"ח ע"א), המניח תפלין בחול המועד חייב מיתה. וכתב: ומאחר שבתלמוד שלנו לא נתבאר דין זה בפירוש, מי יערב לבו לגשת לעבור בקום עשה על דברי רשב"י המפליג כל כך באיסור הנחת. וכן פסק בשלחן ערוך (סי' ב), שאין להניח תפלין בחול המועד.⁹ והנה כתבו רבנו ירוחם (סוף נתיב ד), הסמ"ק (עשין כב) והמאירי (מו"ק יח), שבחול המועד יניחם בלי ברכה, ומבואר שסוברים שאף שיש לקיים המצוה ולהניח תפלין, מכל מקום אין לברך עליהם. הרי שהראשונים לא סברו כהרדב"ז שאם מכשירים את המצוה יש לברך עליה, ולפיכך לא פסק השלחן ערוך כהרדב"ז.

יחיד הקורא את המגילה

יא. ומכל מקום יש מקומות שתופסים כהרדב"ז, כגון המתפלל בפורים ביחידות, ורוצה לקרוא את המגילה, בגמרא (מגילה ה.) אמר רב מגילה בזמנה -

זה לעצמי. היה מישהו ששמע שיש לי את המקל, וביקש שהוא חולה ורוצה את המקל לשעה אחת לסגולה - אנשים מאמינים בזה - ונתתי לו לשעה אחת. גם הכסא של מרן - שישב עליו שנים רבות וכתב - נמצא אצלי, גם השלחן של מרן נמצא כאן. אלו דברים שבקדושה של מרן.

אגב, בחזון עובדיה פורים (עמ' הנא) כתב, שלכתחלה יש לעשות גליון המגילה למעלה ג' אצבעות, ולמטה ד' אצבעות, ובין דף לדף ב' אצבעות כמו בספר תורה, ובדיעבד די למעלה ב' אצבעות ולמטה ג' אצבעות, ובין דף לדף אצבע. ע"כ. ואמנם במגילה שקיבלתי ממרן ממצרים הכתובה על גויל, אין שם את השיעור של ג' אצבעות וכו', ולכאורה הרי זה רק בדיעבד כשר. וצריך לומר שאין כוונת מרן זיע"א שבאמת זו רק בדיעבד, אלא כוונתו שאין זה מצוה מן המובחר, ולשון מושאל הוא. כי מרן עצמו קרא בזה שנים על גבי שנים בברכה. וגם אנחנו קוראים בזה בכל שנה.

כשהרב שך הגיע לארץ מפולין, היה גר בירושלים, ובא בחול המועד להניח תפלין, וראה שכולם בבית הכנסת בלי תפלין, ולא רצה להיות שונה מכולם, "לא תתגודדו" - לא תעשו אגודות אגודות (יבמות יג), לכן לא הניח, ואחר כך ישב על הסוגיא, והגיע למסקנא שמנהג ארץ ישראל נכון, שלא להניח תפלין בחול המועד.

בתשעה באב באו אצלינו שני אנשים והניחו תפלין במנחה, למרות שכולם הניחו בשחרית. כמנהג ירושלים הקדום, וכמובא בספר חיים וחסד מוספייא (בקונטרס חידושי דינים מרבני ירושלים משנת רס"ט, דף צא, אות כב) ועוד. והם ראו את כל הציבור ואת הרב שלא מניחים, ומה אתם מניחים, תלכו להתפלל אצל האשכנזים שמניחים במנחה, "לא תתגודדו". ביקשתי מהגבאי שישאמר להם שילכו לעזרת הנשים - בתשעה באב לא באות נשים - ושם יניחו תפלין, אבל לא לפני כל הקהל, שלא לעשות אגודות אגודות. בב' קהלות אין איסור זה, וכידוע שאין איסור במנהגי הספרדים והאשכנזים, אבל בבית כנסת אחד בודאי שיש לא תתגודדו.

הבית יוסף התחשב בדברי הזוהר, כשאין הכרעה בתלמוד שלנו, ואין קשר לכלל הידוע שכתבו הרדב"ז (ח"א סי' לו, פ) ועוד רבים, שפשטנים ומקובלים הלכה כמו הפשטנים, כי הזוהר זהו התנא הקדוש רשב"י, ומצינו עוד מקומות שמרן התחשב בזוהר, לגבי נטילת ידים שחרית (סימן ד), ולגבי הנחת תפלין קודם לבישת ציצית (סימן כה), וכן חשב לסוד בכך שצריך לחבר את האתרוג ללולב בשעת הנענוע (סימן תרנא). אבל כשהמקובלים כמו האר"ז ז"ל והרשב"ש חולקים על הפשט, הלכה כמו הפשט (עין יצחק ח"ג עמ' רסד).

לפני 32 שנה היה אצלנו ביישיבה בחור אחד שהיה אוהב להתנווכח, הייתי אומר שיעור כללי, ולא היה נותן לי לדבר, הוא היה פיקח והיתה לו ריתחת דאורייתא, אבל האלילי עליו שלא מתבטל לגדולי הדור, ובכמה הלכות היתה ביישיבה תסיסה מאותו בחור בן 18 שהולק על גדול הדור, באיזה ביטחון, ואמרת שהוא צריך להיזהר ולא לנהוג כך. והנה חיבר ספר, ובחלק א' כתב תשובה שיש להניח תפלין בחול המועד, וראיתי את זה וכאב לי, הוא כבר התחתן ועזב את הישיבה, אם היה

וכן פורים משולש שמקדימים בירושלים לקרוא ביום ששי, נקרא בזמנה (חזו"ע פורים עמ' ריג) קורין אותה ביחיד, שלא בזמנה בעשרה, ורב אסי אמר בין בזמנה בין שלא בזמנה קורא אותה בעשרה. ולדעת רב עמרם גאון (בסידורו ח"ב דצ"ג ע"ב), בה"ג ורבינו גרשום מאור הגולה והיראים (הובאו בהגהות מיימוניות פ"א ממגילה ה"י) והראב"ד (הובא בארחות חיים אות כד), יחיד הקורא את המגילה אפילו בזמנה, לא מברך עליה. אבל רוב הפוסקים סוברים שמגילה בזמנה נקראת אפילו ביחיד, ומברך עליה, ומהם הר"ן, הרמב"ם, רבינו תם, הרז"ה בעל המאור, הרמב"ן, הרשב"א, הר"ן, האור זרוע (סי' שט), וכן העלה בתשובת הרדב"ז (ח"ב סי' תרסה), וכן כתב מרן הבית יוסף (סי' תרצ), ולא חשב לסב"ל, ומשמע כדברי הרדב"ז שכאשר המחלוקת במצוה ואגב הברכה, ברוכי נמי מברכינן. וצ"ל דהתם מחמת המנהג קאיתנין עלה.

ספר תורה בלי תגין

יב. בשכונה שלנו לפני כארבעים שנה הייתי נותן באיזה בית הכנסת בשבת¹¹, ובמנחה הוציאו ספר תורה, ולא היו בו תגים¹², והיה תלמיד חכם ע"ה שאמר שיחזירו את הספר תורה, אי אפשר לברך עליו! אבל אמרתי להם, אל תחזירו את הספר, ותברכו עליו. שכן מרן השלחן ערוך (סימן לו סעיף ג) פסק כמו שכתב הרמב"ם (פ"ו מהלכות ס"ת ה"ט, ובשו"ת פאר הדור סי' סח), שלכתחילה אותיות שעטנ"ז ג"ץ עושים להם שלשה תגים מעל כל אות, ואותיות בד"ק ח"י"ה עושים להם תג מעל כל אות, אבל בדיעבד התגים לא לעיכובא, אלא לנוי מצוה. וכן כתב מפורש החיד"א בספרו לדוד אמת (קונטרס אחרון סימן כא). פעם נתתי שיעור במושב זקנים בסנהדריה בין מנחה לערבית בליל שבת, ואמרתי שספר תורה בלי תגין כשר. והוא הדין אם יש רווח ואין התגין נוגעים באותיות, וכמסעודת דברי הרמ"ע מפאנו (סי' טח) והמגן אברהם (סימן לו סק"ג) והרב נחפה בכסף (ח"ב חידושי סימן י) ועוד. קם מקובל אחד מהשכונה עם זקן עד טברון, ואמר: לא, אסור!

עדיין ביישיבה לא הייתי מרשה לו. הוא שלח את הספר מוכן במתנה, אבל בדרך כלל באים לראש הישיבה בנימוס ומבקשים הסכמה. משום מה מישהו הביא למרן את הספר הזה, אינני יודע מי החכמולוג הזה שמביא למרן דבר שמרגיז אותו ועלול לפגוע בבריאותו. ומרן התרגז ואמר, איך אפשר לכתוב נגד מרן הבית יוסף ונגד הזוהר הקדוש, נכון שיש מחלוקת ראשונים, אבל איפה ההתבטלות לבית יוסף ולגדולי הדור ולמנהג העולם. מרן סגר את הספר, והנה הוא רואה "חלק א'" אמר: אוי ואבוי, גם חלק ב' יהיה?... שלחתי לאותו אברך שמרן כועס עליו. כי הדרך שמרן הנחיל לנו היא להתבטל לפוסקים ולגדולי הדור.

היו שם כמה חכמים שהתרגזו עלי, היה אחד שרקע ברגליו, איך פוסק הלכות לא כמו הבן איש חי?! ובכל פעם שהייתי נותן שיעור, היה קם יוצא בהפגנות, ואומר: לא יעזור לו כלום, רק בן איש חי... אני לא פחדתי, ודיברתי בעדינות, כמובן שהבן איש חי היה גדול הדור, חסידא קדישא, אבל יש לנו את מרן השלחן ערוך שגם הוא היה גדול הדור... וקיבלנו הוראותיו, לא הוראות הבן איש חי.

יש אחד שיהיה בריא שכתב שקיבלנו הוראות הבן איש חי, איפה זה כתוב? בקיצור שלחן ערוך הרב טולידאנו... אבל הוא אחד מזמננו, וערבך ערבא צריך, ואדברבה סיפורתי כמה פעמים שהוא ביקש ממרן זצ"ל שיביא לו תיקונים לספרו וכו'. וכל האחרונים כתבו שקיבלנו הוראות השלחן ערוך. לפני שבעים או שמונים שנה, כולם בפורת יוסף היו עושים נגד מרן, כמו הבן איש חי, ומרן זצ"ל סבל מהם, אבל אחר כך 'הן הם יודו וישבחו ויפארו' וחזרו בהם. מרן זצ"ל החזיר עטרה ליושנה בהלכה, והנחיל את הבית יוסף והשלחן ערוך, ובה' היום כולם עושים כדעת מרן, שנשים לא מברכות על לולב וסוכה, וגם מברכות לפני הדלקת הנרות. חוץ מאחד שיהיה בריא שכתב שצריך "להחזיר עטרה ליושנה" לקבל שבת בהדלקה, ולהדליק ואחר כך לברך... והדפיסו את מאמרו בקובץ יוען שמואל (חלק ב). הוא לא מתבייש לכתוב כך?! מרן זצ"ל (יב"א ח"ב תאו"ח סי' טז, ועוד) החזיר עטרה ליושנה כדעת שלשים גאונים וראשונים שיש לברך ואחר כך להדליק (ראה ילקו"ן שבת א' ח"ב סי' רג, וקונטרס אחרון סי' ב ענף א). והוספנו על זה בילקו"ן יוסף, שאילו החיד"א והבן איש חי היו רואים המבואר בשבלי הלקט, שהמברכת אחר ההדלקה עושה ברכה לבטלה, לא היו כותבים שיש לנו "להחמיר" לברך אחר ההדלקה, שאדברבה זו קולא ולא חומרא. נמצא שגם להבא"ח כיום שנגלו לנו דברי שבולי הלקט צריך לברך קודם ההדלקה. ואנחנו אחד חיכה שמרן יפטר ואז כתב מה שכתב. מרן הכיר אותו ואוי ואבוי מה היה עושה לו...

רוב הספר תורה היה בסדר, וכנראה על יריעה אחת דילגו ולא עשו תגים. לאחרונה קיבלנו ספר תורה שניתן בתרומה ליישיבת אהל יוסף, ובפרשת מסעי הסופר דילג לגמרי פסוק שלם, והפלא שהספר הזה עבר בדיקת מחשב. ולא רק זה, כל יריעה נכתבה בכתב אחר, זה יפה וזה לא יפה... אבל צריך שיהיה "זה אלי ואנוהו", וזו לא צורה של כתיבה.

